



Curriculumonderhoud organiseren

Naar een ecosysteem van gedeelde verantwoordelijkheid

**Tussenadvies 5B
Wetenschappelijke
Curriculumcommissie**

26 MAART 2024

Verantwoording

Auteurs:

Prof. dr. Roel Bosker
Prof. dr. Roel Kuiper (voorzitter)
Prof. dr. Nienke Nieveen
Prof. dr. Maartje Raijmakers
Dr. E. Savelsbergh
Prof. dr. mr. Renée van Schoonhoven
Prof. dr. Jan van Tartwijk



2024 Curriculumcommissie, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

Curriculumcommissie
Postbus 288, 3800 AM Amersfoort
Internet: www.Curriculumcommissie.nl
E-mail: info@Curriculumcommissie.nl

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	7
1. Een nieuwe aanpak rond curriculumonderhoud	9
2. Monitorsystemen	13
2.1 Wat monitoring van het curriculum behelst	13
2.2 De huidige situatie	13
2.3 De gewenste situatie	15
2.4 Naar een kennisinfrastructuur rond het curriculum	16
3. Samenstelling en werkwijze van de commissie	17
3.1 Samenstelling	17
3.2 Werkwijze	18
4. Conclusies en aanbevelingen	21
Bijlagen	23
Bijlage 1 Brief ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake nadere adviesaanvraag	23
Bijlage 2 Gevoerde gesprekken	27
Bijlage 3 Samenstelling Curriculumcommissie	29

Voorwoord

In Nederland zijn diverse instanties en actoren betrokken bij het curriculum voor het funderend onderwijs. Al lang wordt geconstateerd dat er veel versnippering is in de aanpak van curriculumonderhoud. Dit advies gaat over de verbetering van de organisatie rond curriculumonderhoud. In haar vorige advies besprak de wetenschappelijke Curriculumcommissie de cyclus van periodieke herijking, in dit advies gaat het over de actoren die ieder voor zich een deel van de verantwoordelijkheid hebben in dat totale proces van curriculumonderhoud en de manier waarop zij beter georganiseerd kunnen samenwerken.

De wetenschappelijke Curriculumcommissie is door de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) in 2020 ingesteld om de ministers en de Tweede Kamer te adviseren over het curriculum voor het funderend onderwijs. Eerdere tussenadviezen betroffen de bruikbaarheid van de opbrengsten van het traject Curriculum.nu (november 2020), de hantering van kerndoelen voor het primair onderwijs en de onderbouw voortgezet onderwijs (januari 2021) en de vernieuwing van examenprogramma's voor de bovenbouw voortgezet onderwijs (juni 2021). Ook publiceerde de commissie verdiepende studies over kansengelijkheid (juni 2021) en samenhang in het curriculum van het funderend onderwijs (november 2021). Haar vorige advies betrof het in te richten systeem van periodieke herijking (juni 2022).

Tegelijk met dit advies verschijnt het advies over de conceptkerndoelen Nederlands en Rekenen & wiskunde. Hierna zal een advies het licht zien over de conceptkerndoelen Burgerschap en Digitale geletterdheid. De contouren van een nieuwe meer gesystematiseerde aanpak van curriculumonderhoud gaan zich steeds meer aftekenen. Bij die contouren hoort wat de Curriculumcommissie betreft ook een versterkte samenwerking en de inrichting van een onderwijskundig ecosysteem rond curriculumonderhoud. Daarover gaat dit rapport.

Namens de Wetenschappelijke Curriculumcommissie,

Prof. dr. Roel Kuiper
Voorzitter Curriculumcommissie

Inleiding

Een land dat zich richt op goed en eigentijds onderwijs heeft vaste structuren nodig om het bestaande curriculum bij de tijd te houden en regelmatig te herijken. Daaraan heeft het in Nederland in de afgelopen decennia ontbroken, waardoor achterstallig curriculumonderhoud is ontstaan. In haar vierde tussenadvies *Structuur en Regelmaat* heeft de wetenschappelijke Curriculumcommissie voorstellen ontwikkeld om te komen tot een systeem van periodieke herijking van het landelijk curriculum voor het funderend onderwijs.¹ Ze heeft geconstateerd dat er in de huidige situatie sprake is van serieuze inrichtings- en sturingsproblemen die overwonnen moeten worden. Het is nodig het curriculumonderhoud in Nederland beter te organiseren.

Curriculumonderhoud is per definitie het resultaat van een gericht samenspel tussen een groot aantal actoren: beleidsmakers, experts, curriculumontwerpers, methodenmakers, schoolleiders, leraren. Die vormen samen het *ecosysteem* rond periodiek curriculumonderhoud. In zo'n systeem bestaan vaste patronen van samenwerking en kennisdeling door partners die ieder hun eigen deel van het werk doen. Dit vijfde tussenadvies sluit aan bij de adviezen van de commissie met betrekking tot een gestandaardiseerde manier van werken rond periodiek curriculumonderhoud. Een ecosysteem met vaste werkstromen hoort daarbij. Het vormt onder meer de bedding voor een gedeelde kennisinfrastructuur rond hoogwaardig curriculumonderhoud.

In dit rapport richt de Curriculumcommissie zich op de werkstromen rond curriculumonderhoud, waaronder de monitoring van het beoogde, uitgevoerde en gerealiseerde curriculum. Dit advies richt zich op de organisatiestructuren die in de toekomst rond een meer systemische aanpak van curriculumonderhoud moeten worden opgebouwd. Het gaat in die aanpak om zowel de interne als de externe consistentie van het systeem van periodieke herijking. Interne consistentie betreft de samenhang in aanpak, definities en instrumenten, externe consistentie duidt op een vaste organisatie in het samenwerken rond het curriculum. We richten ons nu op het laatste, het ecosysteem van samenwerkende actoren en de organisatie van gedegen curriculumonderhoud.

In haar vierde tussenadvies heeft de Curriculumcommissie gepleit voor het inrichten van een centrale tafel waar alle relevante informatie – uit het onderwijs, de curriculumketen, de samenleving en de wetenschap – bijeen wordt gebracht, gewogen wordt en waar adviezen aan de minister worden voorbereid. Deze centrale tafel wordt op dit moment node gemist, waardoor voortdurend haperingen in de voortgang ontstaan: wie moet wanneer welk besluit nemen op basis van welke informatie? Om het hele systeem beter te laten functioneren, is zo'n tafel nodig als plek voor geïnformeerde dialoog, weging van informatie en richtinggevend advies. Die functie zou moeten worden vervuld door een college voor het curriculum. Dat college is daarmee een belangrijk knooppunt in het beoogde ecosysteem.

De minister heeft aan de wetenschappelijke Curriculumcommissie gevraagd in aansluiting op haar vierde tussenadvies te reflecteren op de werkwijze en samenstelling van de commissie en op de vraag hoe systemen van monitoring kunnen worden versterkt. In het eerste hoofdstuk van dit advies wordt gereflecteerd op het ecosysteem, de organisatie van curriculumonderhoud. In het tweede hoofdstuk gaat de commissie in op de monitoring van het landelijk curriculum, de leemtes daarin en de inrichting van een samenhangende

¹ Wetenschappelijke Curriculumcommissie (2022). *Structuur en regelmaat. Tussenadvies 4*. Amersfoort: Curriculumcommissie

kennisinfrastructuur rond het curriculum. Tot slot volgen in hoofdstuk 3 enkele reflecties met betrekking tot de samenstelling en werkwijze van de commissie. De conclusies en aanbevelingen aan het eind van het rapport vormen tevens een samenvatting van de strekking van dit tussenadvies.

1. Een nieuwe aanpak rond curriculumonderhoud

Naar een onderwijskundig ecosysteem

De term ecosysteem wordt gebruikt om de samenhang aan te duiden van instanties en organisaties die samen een gerichte inspanning hebben te leveren.² Zij doen dat met een gedeelde doelstelling, in een werkstructuur met sterke onderlinge verbindingen, met een afgesproken verdeling van activiteiten en met voldoende middelen. Er wordt niet gewerkt vanuit hiërarchische verhoudingen, maar vanuit vertrouwen en het belang van een continue cyclisch georganiseerde werkstroom: het werk dat de een doet, wordt overgepakt door de ander en inhouden sluiten op elkaar aan. Het begrip ecosysteem wordt steeds vaker gebruikt met het oog op de organisatie van onderwijsprocessen.

In 2019 bepleitten de sectorraden samen met het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) de inrichting van een onderwijskundig ecosysteem om beter kennis te kunnen genereren en gezamenlijk te benutten in het Nederlandse onderwijs.³ Een dergelijk ecosysteem, zo wordt betoogd, legt "slimme verbindingen" tussen actoren die vanuit hun eigen rol bijdragen aan gemeenschappelijke doelstellingen. Er is sprake van een gezamenlijke cultuur van werken en gedeeld eigenaarschap met het oog op wat in samenwerking tot stand moet worden gebracht. Deze beschrijving laat zich goed betrekken op het veld van actoren rond het curriculum voor het funderend onderwijs. Tal van beleidsmakers, experts, leerplanontwikkelaars, leraren en onderwijsinstellingen zijn betrokken bij curriculumonderhoud. Zij vervullen ieder eigen functies met een gezamenlijke doelstelling: het tot stand brengen van een goed en eigentijds curriculum. Geslaagde ecosystemen, zo stelt het rapport van de sectorraden, zijn "gericht op een beperkte set van positief gestelde, specifieke en door alle actoren gedeelde doelen". Dat is bij curriculumonderhoud ook het geval.

Op dit moment ontbreekt het aan een optimaal functionerend ecosysteem rond curriculumonderhoud. De Curriculumcommissie constateerde eerder dat het veld niet als eenheid opereert en dat er taken te behartigen zijn die nu niet adequaat zijn belegd. De regie is niet duidelijk belegd, er vindt tussen betrokken actoren veel *netwerksturing* plaats en dat levert een diffuse situatie in het stelsel op.⁴ Wanneer welke beslissing door wie wordt genomen op basis waarvan is onduidelijk. Ook is onduidelijk welke informatie leidend is en of de keuzes die uiteindelijk via het netwerk tot stand komen voldoende gevalideerd zijn op basis van wetenschappelijke inzichten.⁵ Het ontbreekt daarmee aan duidelijke verantwoording naar het onderwijs, de samenleving en de wetenschap. Er zijn oplossingen denkbaar, maar die vragen uiteraard om keuzes met betrekking tot de algehele werkstructuur. Het is een opdracht voor de overheid om daarin te voorzien.⁶

De commissie heeft in haar vierde tussenadvies uiteengezet dat er drie hoofdfuncties te behartigen zijn als het gaat om de algehele werkstructuur rond periodiek

² Snyder, S. (2013). *The simple, the complicated, and the complex: Educational reform through the lens of complexity theory*. Paris: OECD Education Working Papers, No. 96, OECD Publishing.

Brok, P. den (2018). *Cultivating the growth of life-science graduates: on the role of educational ecosystems*. Inaugurele rede. Wageningen: WUR, Education and Learning Sciences.

³ Landelijke Werkgroep Kennisinfrastructuur (2019). *Slimme verbindingen. Naar een sterke kennisinfrastructuur voor het onderwijs*.

⁴ Hooge, E.H. (2017). *Sturingsdynamiek in onderwijs op stelselniveau: lenige netwerksturing door de overheid*. Tilburg: TIAS School for Business and Society, Tilburg University.

Waslander S. (2023). *Besturen in een diffuus bestel. Vertogen over schoolbesturen in media, politiek en beleid*. Groningen: SW.

⁵ Wetenschappelijke Curriculumcommissie (2022). *Tussenadvies 4*, p.17.

⁶ Onderwijsraad (2014). *Onderwijspolitiek na de commissie-Dijsselbloem*. Den Haag: Onderwijsraad. p. 39.

curriculumonderhoud: richten, inrichten, verrichten. Er moeten op vooraf vastgestelde momenten inhoudelijke keuzes worden gemaakt die sturend zijn voor het curriculumonderhoud (*richten*), er dienen met de juiste expertise en in goede samenwerkingsvormen leerplankaders worden ontwikkeld (*inrichten*) en op scholen moet vormgegeven worden aan goed en eigentijds onderwijs op basis van die leerplankaders (*verrichten*). Deze functies hebben een plaats in iedere (internationale) analyse van curriculaire stelsels. Bij een goede borging in een onderwijskundig ecosysteem leveren ze een sterk stelsel op. We lichten de drie functies toe en brengen daarmee de werkstructuur en verantwoordelijkheden in het ecosysteem in beeld.

De eerste - richtende - functie betreft de doordenking en besluitvorming met betrekking tot de gewenste wijzigingen en bijstellingen van het beoogde curriculum.⁷ Deze functie is grotendeels vacant. Aanwijzingen tot herziening komen nu tot stand op basis van signalen uit het veld. De uitkomsten worden zowel beïnvloed door politieke desiderata (de Tweede Kamer die elementen toegevoegd of geschrapt wil zien) als door pragmatische overwegingen vanuit het onderwijsveld (invloed van schoolleiders, vakverenigingen, sectorraden). Beslissingen om te komen tot curriculumherziening worden niet gebaseerd op systematisch verzamelde kennis en onafhankelijk advies van deskundigen. OCW is stelselverantwoordelijk en zou moeten zorgen voor een centrale tafel waar keuzes worden voorbereid met betrekking tot de inrichting en ontwikkeling van het landelijk vastgelegde curriculum. De minister heeft aangegeven daarin ook een rol te zien voor de Onderwijsraad in het periodiek aanreiken van een strategisch advies.⁸ Zo'n advies is welkom en versterkt de bezinning rond het curriculum. Dit advies wordt door de minister gewogen en vormt de basis voor opdrachten die de minister verstrekt voor het vervolg. Een college voor het curriculum weegt vervolgens alle informatie die wordt ingebracht op de centrale tafel en zet deze om in een richtinggevend jaarlijks advies aan de minister over concreet te nemen stappen met betrekking tot actualisatie van het curriculum via een onderhoudskalender.

De tweede – inrichtende - functie betreft de ontwikkeling van het beoogde curriculum: de uitgeschreven en wettelijk vastgelegde kerndoelen, examenprogramma's en het toelichtende materiaal hierbij. In Nederland is die functie belegd bij SLO, een rechtspersoon met een wettelijke taak die in opdracht van de overheid het landelijk curriculum ontwikkelt. SLO richt het curriculum in en monitort ook de kwaliteit van de producten die zij maakt ten behoeve van het onderwijs. Verder begeleidt SLO de introductie en het gebruik van leerplankaders in het onderwijs, het op scholen uitgevoerde curriculum. Het CvTE is een bestuursorgaan met een wettelijke taak met het oog op de ontwikkeling van de examenprogramma's. Deze inrichtende functies zijn in principe helder belegd: er zijn organisaties (SLO, CvTE en Cito) die uitvoering geven aan besluiten van de minister met betrekking tot het beoogde en uitgevoerde curriculum, de ontwikkeling van leerplankaders en examenprogramma's voor het onderwijs. Deze organisaties hebben een omvangrijke en betekenisvolle taak, maar zijn niet stelselverantwoordelijk en kunnen dat ook niet zijn, aangezien ze opdrachtnemer zijn en een uitvoeringsverantwoordelijkheid hebben voor een deel van de werkzaamheden in de curriculumketen. Zij dragen informatie aan voor de hierboven beschreven richtende functie, maar vervullen deze niet zelf.

⁷ De commissie volgt in haar adviezen de indeling van Goodlad (1979). Die spreekt over het beoogd (denkbeeldig en geschreven), uitgevoerd (geïnterpreteerd en in actie) en gerealiseerd (ervaren en geleerd) curriculum. Zie ook Akker, J. van den (2003). 'Curriculum perspectives: An introduction'. In J. van den Akker, W. Kuiper, & U. Hameyer (Eds.), *Curriculum landscapes and trends* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

⁸ [Brief aan de Tweede Kamer](#), 23 februari 2023. Tussenbalans bijstelling kerndoelen basisvaardigheden.

De derde – verrichtende - functie in het ecosysteem betreft de realisatie van het beoogde curriculum op scholen. Leraren moeten succesvol kunnen werken met kerndoelen, eindtermen, syllabi, voorbeeldmateriaal en leerlingen moeten mede daardoor goed en gedegen onderwijs krijgen. Het gaat om wat de leerplankaders voor het onderwijs kunnen betekenen, welk onderwijs ermee gemaakt kan worden en welke resultaten ermee behaald kunnen worden. Hierbij is de ervaring en de stem van de leraar en de leerling van belang ('teacher agency' en 'pupil agency'). Leraren zijn nu weliswaar betrokken in vakvernieuwingscommissies bij SLO met het oog op het ontwikkelen van de leerplankaders, maar hun eigen ervaringen met het curriculum, in de vorm van resultaten van monitoring of onderzoek, komen niet systematisch in beeld.⁹ Er wordt daarom uitdrukkelijk gepleit voor een sterkere inhoudelijke rol van onderwijsprofessionals en meer professioneel eigenaarschap van de leraar in de werkprocessen rond het curriculum, zowel als het gaat om het reflecteren op onderwijservaringen als in de ontwikkeling naar groter curriculumbewustzijn en -bekwaamheid op scholen. De verrichtende functie is onvoldoende belegd in de werkstructuur rond curriculumonderhoud. Er is brede consensus in het veld dat de rol van de leraar dient te worden versterkt als actor in het proces van curriculumherziening.¹⁰

Ook de Onderwijsraad en Inspectie bepleiten het versterken van een duidelijker vormgegeven eigenaarschap van leraren met betrekking tot het curriculum. Vanwege het belang dat ook de Curriculumcommissie hieraan hecht brengt ze de volgende suggesties naar voren. Om de stem van de professie beter te articuleren bij landelijk curriculumonderhoud dienen er representatieve platforms te komen waar deze wordt gehoord. Het geluid van de leraar en schoolleider kan daardoor ook beter doorklinken in de informatie die de Inspectie ophaalt in de verschillende onderzoeken. Naast versterken van betrokkenheid en eigenaarschap van de leraar is verdere inhoudelijke professionalisering nodig, zodat leraren op scholen meer curriculumbewust opereren en in staat zijn afgewogen keuzes te maken bij de uitvoering van het curriculum. Naar het oordeel van de commissie wordt er nu te veel geleund op vaak zeer uitgebreide onderwijsmethoden. De door de commissie bepleite platforms zijn voorts in staat om vragen te bundelen (vraagarticulatie) en professioneel aanbod te inventariseren (kenniscreatie, kennisdeling, kennisbenutting). Langs deze lijnen kan de stem van de leraar beter klinken. Op dit moment ontbreekt een organisatie die hiervoor zorgdraagt. Daarin moet worden voorzien.

Lerarenopleidingen dienen aandacht te besteden aan curriculumbewustzijn en -bekwaamheid van de leraar in opleiding. Hierbij kan ook gedacht worden aan het delen van inspirerende voorbeelden uit andere landen. Internationale vergelijking leert dat *teacher agency* nadrukkelijker ingevuld kan worden. In landen als Noorwegen, Schotland, Wales en Ierland wordt intensief samengewerkt door leraren, leerlingen, ouders en andere stakeholders.¹¹ Het leraarschap wordt er erkend als een *public profession* en vanuit een meer publieke rol gaan leraren het partnerschap aan met de samenleving en curriculumontwikkelaars. In Noorwegen en Finland worden de leraren academisch geschoold en in Ierland is de opleidingsduur van lerarenopleidingen met een jaar verlengd.

⁹ Leenheer P. (2019). *De bril van de leraar*. Culemborg: Phronese.

¹⁰ Onderwijsraad (2014) p. 7.

Leenheer (2019) p. 185.

¹¹ Dempsey, M., Doyle, A., & Looney, A. (2021). *The craft of curriculum making in lower secondary education in Ireland*. In Priestley M., Soini-Ikonen T., Alvunger S., & Philippou S. (Eds.), *Curriculum making in Europe: Policy and practice within and across diverse contexts*, (pp. 199-222). Bingley: Emerald Publishing Limited.

Nieveen, N., McKenney, S., Visscher, A., Spiele, S., Wakamiya, R., & Frissen, J. (2022). *Perspectives on curriculum change: An overview study to provide insights for the Dutch context*. Enschede: University of Twente. p. 6

De kwaliteit van het Nederlandse onderwijs is gediend met leraren die actieve bijdragen kunnen leveren aan het ontwikkelen van goed en eigentijds onderwijs.¹² In Australië is in dat kader een zogenaamde *Balanced Scorecard* ontwikkeld. Dit is een instrument dat scholen helpt bij kwaliteitsontwikkeling door een breed perspectief te geven op onderwijsopbrengsten. Het doel van deze scorekaart is om een gemeenschappelijke kennisbasis te creëren voor zowel scholen als de Australische overheid. De scorekaart wordt door scholen gezien als een nuttige aanvulling op hun werk en als versterking van de onderwijsinhoudelijke discussie op school en tussen de scholen en hun directe verantwoordelijken.¹³ Met een vaste positie voor de leraar in het monitorproces komt beter in beeld hoe de functie van het *verrichten* wordt ingevuld. Wat wordt er met het beoogde curriculum op scholen bereikt? Kunnen leraren succesvol werken met de kerndoelen en eindtermen?

De drie functies – richten, inrichten, verrichten – van een stelsel rond curriculumonderhoud moeten helder belegd zijn en ook goed op elkaar aansluiten. Ze gaan over onderscheiden taken en verantwoordelijkheden van de belangrijkste actoren in dit veld en ze moeten geborgd zijn in het ecosysteem waarmee we curriculumonderhoud organiseren in Nederland. Betrokken organisaties kunnen met het oog op de totstandkoming en het functioneren ervan gerichte taken en werkinstructies krijgen van OCW. Dit stelsel vormt vervolgens ook de inbedding van de gezamenlijke kennisinfrastructuur. De organisatie ervan vergt gerichte keuzes die wat de commissie betreft de komende jaren worden gemaakt. Zo ontstaat een ecosysteem van gedeelde verantwoordelijkheid en komt het stelsel op orde.

¹² [Schleicher, A.](#) (2018) 'Educating Learners for Their Future, Not Our Past. Sage Journals' ECNU Review of Education, vol. 1 issue 1.

¹³ MacKinsey & Company (2020). *Een versterkt fundament voor iedereen. Een onderzoek naar de doelmatigheid en toereikendheid van het funderend onderwijs (primair en voortgezet)*. Amsterdam: MacKinsey & Company. p. 153.

2. Monitorsystemen

2.1 Wat monitoring van het curriculum behelst

Het belang van goed uitgevoerde monitoring van onderwijsprocessen kan nauwelijks worden overschat. Goede monitoring is essentieel om resultaten in kaart te brengen en te begrijpen. Monitoring helpt bij het tot stand brengen van een kennisbasis (of: kennissynthese) in een bredere kennisinfrastructuur. Monitoring gaat aan evaluatie vooraf en helpt om geïnformeerde beslissingen te kunnen nemen.¹⁴ Er wordt in Nederland onvoldoende en te weinig gericht kennis verzameld met betrekking tot het curriculum van het funderend onderwijs. De Onderwijsraad bepleitte onlangs een sterkere monitoring van het taal- en rekenonderwijs, aangezien er onvoldoende bekend is over de beheersing van taal en rekenen door leerlingen en studenten.¹⁵ Mede door onvoldoende monitorinformatie hebben processen en keuzes rond het curriculum een te smalle basis.

Monitorinformatie kan worden verkregen door onafhankelijk onderzoek, door externe toetsing, door kennis die wordt vastgelegd door de ontwerpers van het curriculum (zelfreflectie, kwaliteitscontrole) en bij de gebruikers van het curriculum (zelfreflectie, dialoog). Belangrijk is dat deze informatiestromen er zijn, dat er geen hiaten zijn waardoor kennis ontbreekt, en dat monitorprocessen zo ingericht worden dat ze een bijdrage leveren aan de benodigde kennisbasis. Monitoring dient geborgd te zijn in het onderwijskundig ecosysteem. We gaan nu nader in op de huidige situatie en daarna richten we ons op de noodzakelijke gezamenlijke kennisinfrastructuur met betrekking tot het curriculumonderhoud voor het funderend onderwijs.

2.2 De huidige situatie

De motoring van zowel het beoogde, het uitgevoerde als het gerealiseerde curriculum wordt in Nederland niet in samenhang ter hand genomen. Er is geen heldere informatiepositie of kennisbasis die telkens aangevuld en verdiept wordt. Er zijn hiaten en er is versnippering in aanpak en dat beeld past bij de gebrekkige stand van zaken rond curriculumonderhoud als geheel. Er wordt informatie verzameld door de verschillende actoren, maar die informatie wordt onvoldoende met elkaar in verband gebracht.

De huidige situatie ziet er als volgt uit.

- Er wordt op landelijk niveau niet gewerkt aan een permanente kennisbasis ter ondersteuning van alle processen van curriculumontwikkeling. Deze centrale kennisbasis zou de informatie moeten verschaffen voor de besluitvorming, ontwikkeling en bijstelling van het landelijk curriculum voor het funderend onderwijs. Het NRO is uitgerust om onderwijsonderzoek te coördineren en te financieren en zet deze ook – op verzoek – uit, maar doet dat zonder dat het is ingepast in het grotere geheel van het opbouwen van een kennisbasis voor het curriculum. Er wordt op geen enkele plek gewerkt aan een centrale wetenschappelijk gevalideerde kennisbasis die inputgegevens bevat op grond waarvan beslissingen kunnen worden genomen met betrekking tot het beoogde curriculum. Het functioneren van de curriculumketen als geheel komt evenmin in beeld Dit staat de helderheid die nodig is om het curriculum te *richten* in de weg.
- Met betrekking tot het uitgevoerde curriculum is er bestaand monitoringonderzoek van SLO. De monitoring van SLO betreft de producten die zichzelf maakt op basis van de door

¹⁴ Slob, M. & Staman, J. (2012). *Beleid en het bewijsbeest. Een verkenning van verwachtingen en praktijken rond evidence based policy*. Den Haag: Rathenau Instituut.

¹⁵ Onderwijsraad (2022), *Taal en rekenen in het vizier*. Den Haag: Onderwijsraad p. 44.
Onderwijsraad (2014) p. 7

de minister gegeven opdracht. Deze monitoring functioneert als intern kwaliteitsinstrument en betreft de verbetering van de eigen werkwijze en de kwaliteit van de eigen processen en producten. Deze vorm van monitoring richt zich dus niet op het gehele proces, maar op een deel ervan (van het uitgeschreven tot het door docenten ervaren curriculum). Deze vormen van monitoring worden aangevuld door onderzoek dat bijvoorbeeld op universiteiten en hogescholen veelal via NRO tot stand komt. Er zijn geen externe partijen die onafhankelijk kijken naar de kwaliteit van de leerplankaders (kerndoelen, eindtermen) die SLO ontwikkelt. Die vorm van monitoring ontbreekt. Er is voor zover de commissie kan zien geen onafhankelijk gevalideerd inzicht in de kwaliteit van de leerplankaders (de *inrichting* van het curriculum) in Nederland.

- Met betrekking tot het *verrichten* zijn in de afgelopen decennia monitoren afgebouwd.¹⁶ Er wordt niet systematisch gekeken naar wat leerplankaders doen op school. De Inspectie verzamelt gegevens met betrekking tot leerresultaten. In het werkprogramma van de Inspectie staan monitortaken met betrekking tot de basisvaardigheden (iedere vier jaar) en de overige leergebieden (iedere zeven jaar). Daarnaast doet de Inspectie meer inhoudelijke metingen in de vorm van Peil-onderzoeken naar onder meer leesvaardigheid en vaardigheden op het gebied van rekenen en wiskunde. De Inspectie onderzoekt dus de leerresultaten, niet de kwaliteit van de leerplankaders (kerndoelen, eindtermen). Ook de internationale onderzoeken (PISA, TIMSS, PIRLS en ICCS) richten zich vooral op resultaten bij leerlingen. PISA, bijvoorbeeld, meet geheel curriculumonafhankelijk. Er is veel bekend over leerresultaten, maar te weinig over het verband van die resultaten met de ingezette leerplankaders.

Overzien we het geheel dan blijven er hiaten en kampt Nederland met wezenlijke kennistekorten. Die zien er zo uit:

- Met betrekking tot de input die nodig is voor het beoogde landelijk curriculum:
 - Wel: Adviezen van de Onderwijsraad, informatie en kennis vanuit SLO met betrekking tot het ontwikkelen van leerplankaders, informatie en kennis vanuit CvTE met betrekking tot examenprogramma's, Inspectierapporten, wetenschappelijke studies onder meer van NRO (niet gericht).
 - Niet: Gesystematiseerde informatie uit het onderwijs zelf (de stem van de leraar en de leerling), gesystematiseerd wetenschappelijk onderzoek c.q. trendanalyses, gesystematiseerd inzicht in de stem van de leraar en stemmen vanuit beroep, economie en samenleving.
- Met betrekking tot de ontwikkeling en het gebruik van leerplankaders:
 - Wel: Monitoring door SLO met betrekking tot de ontwikkeling, de kwaliteit en het gebruik van leerplankaders.
 - Niet: Onafhankelijk onderzoek naar de kwaliteit en het gebruik van leerplankaders en geen aanwijsbare wetenschappelijk gevalideerde kennisbasis.
- Met betrekking tot de ervaring met leerplankaders:
 - Wel: Inspectiegegevens met betrekking tot leerresultaten, gekoppeld aan algemene karakteristieken van de school, incidenteel wetenschappelijk onderzoek (niet gericht).
 - Niet: Informatie over het functioneren van leerplankaders in het onderwijs zelf, informatie die systematisch wordt verzameld bij leraren en leerlingen, onafhankelijk gecheckte informatie over opvattingen bij stakeholders (vervolgopleidingen, beroepenveld).

¹⁶ Zoals bijvoorbeeld de [Curriculumspiegel](#) van SLO. De Curriculumspiegel is verschenen in 2015 en 2017 en bood een overzicht van en inzicht in de belangrijkste curriculaire ontwikkelingen, knelpunten en uitdagingen rond vakken en generieke inhoudelijke thema's. SLO (2014). *Inventarisatie van onderwijsgerelateerde monitoring in Nederland*. Enschede: SLO.

Onze kennis met betrekking tot het beoogde, uitgevoerde en gerealiseerde curriculum is dus beperkt en onvolledig. De kennis die er is wordt niet onafhankelijk beoordeeld of wetenschappelijk gevalideerd. Het is niet mogelijk onafhankelijk te toetsen of de kwaliteit van het hele proces op orde is. Ook in de concrete ontwikkeling van leerplankaders is de werkwijze niet altijd goed verantwoord. Met betrekking tot de recent ontwikkelde conceptkerndoelen voor Nederlands en Rekenen & wiskunde wordt door de commissie opgemerkt dat niet altijd duidelijk is welke argumentatie precies heeft geleid heeft tot gemaakte keuzes.¹⁷ Met betrekking tot het gerealiseerde curriculum ontbreekt de stem van de leraar in het gebruik van de leerplankaders en ook de stem van de leerling. Daarmee ontbreekt vaak concrete informatie van de werkvloer. De Inspectie heeft geen zicht op de kwaliteit van de leerplankaders in relatie tot de uitkomsten en opbrengsten van onderwijs. Gelet op deze situatie dient de vraag zich aan hoe kan worden vastgesteld of de kwaliteit van het systeem op orde is.

2.3 De gewenste situatie

Gelet op de adviesaanvraag van de minister aan de commissie en de ambitie in het veld om de organisatie rond curriculumonderhoud te verbeteren dient er toegewerkt te worden naar een sterk ecosysteem van betrokken actoren met een herkenbare kennisinfrastructuur. Het werken met een onderhoudskalender voor periodiek curriculumonderhoud komt anders in de lucht te hangen. Er moet een rijke en dekkende kennisbasis tot stand komen die gevoed wordt door alle actoren met hun beschikbare bronnen en systemen van monitoring in een geregisseerd proces. Toeleveranciers van informatie zijn in ieder geval het onderwijsveld (leraren, schoolleiders, leerlingen), de wetenschap (NRO, universiteiten en hogescholen), de samenleving (beroepenveld, vervolgoopleidingen, maatschappelijke partners), Inspectie en de ketenpartners SLO, CvTE en Cito. De kennisbasis bevat informatie over alle leer- en vakgebieden, de leerplankaders en de uitkomsten met betrekking tot het werken met die leerplankaders op scholen.

Monitoring van curriculumprocessen is een essentieel onderdeel van de kennisinfrastructuur. In de gewenste situatie volgt de monitoring de tienjarige cyclus in het proces van periodieke herijking, concreet vertaald naar een onderhoudskalender die door SLO wordt ontwikkeld. Het zou goed zijn een onderzoekagenda te koppelen aan de onderhoudskalender. Deze aldus verkregen informatie en alle verworven kennis zijn gemeenschappelijk bezit en worden onderhouden door de samenwerkende partijen. Door monitorresultaten goed vast te leggen ontstaat de kennisbasis die nodig is om gefundeerde besluiten te kunnen nemen over periodieke bijstellingen van het curriculum.¹⁸

Een dergelijke kennisinfrastructuur vraagt om gecoördineerde en gelijkgerichte samenwerking tussen betrokken partijen en instellingen. Een college voor het curriculum kan als knooppunt in het beoogde ecosysteem hier op toezien in afstemming met OCW. Goed functionerende kennisorganisaties bouwen aan een gezamenlijke kennisbasis door goede vraagarticulatie, kenniscreatie, kennisdeling en kennisbenutting. Er is regie op de voortgang - het steeds weer opnieuw doorlopen van een vaste cyclus - en afspraken over de manier waarop kennis wordt vastgelegd en beheerd in het ecosysteem. Alle betrokken partners moeten deze kennis kunnen benutten en ook de Onderwijsraad moet erover kunnen beschikken bij de voorbereiding van zijn strategische adviezen. Het is van belang dat dit

¹⁷ Curriculumcommissie (2024). *Tussenadvies 5A*

¹⁸ Nieveen, N. et al (2022). Hierin wordt verwezen naar het belang van een 'consortium' dat, aan de hand van een afgestemd onderzoeksprogramma, zorg draagt voor monitoring rond het curriculum en de vastlegging van resultaten, p. 72. https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Perspectives%20on%20Curriculum%20Change_0.pdf

ecosysteem ter ondersteuning van het systeem van periodieke herijking gaat functioneren. Dat is de kern van dit advies.

2.4 Naar een kennisinfrastructuur rond het curriculum

De kwaliteit van het Nederlandse onderwijs is gebaat bij een kennisinfrastructuur rond curriculumonderhoud. De precieze vormgeving zal verder uitgelijnd en getoetst moeten worden, maar het is voor de commissie helder dat dit een nastrevenswaardige verbetering is in vergelijking met de huidige situatie.

Wat in ieder geval nodig is om deze kennisinfrastructuur in het leven te roepen:

- OCW zorgt voor een kader met afspraken met betrekking tot het ecosysteem rond curriculumonderhoud.
- OCW brengt partijen bijeen en stelt een centrale tafel in waar gewerkt wordt volgens deze afspraken.
- De afspraken betreffen de gemeenschappelijke werkprocessen en de kennisorganisatie (w.o. de monitoring) rond het curriculum.
- Regisseur van deze centrale tafel is het college voor het curriculum waar belangrijke stakeholders (onderwijs, wetenschap, samenleving) samenkomen met een *richtende* adviesfunctie.
- Op het niveau van de curriculumketen is het een verantwoordelijkheid van het ministerie om ervoor te zorgen dat bij de ketenpartners capaciteit is om tijd te besteden aan vraagarticulatie, kenniscreatie, kennisdeling en kennisbenutting.
- Het college adviseert het ministerie gerichte onderzoeken en vragen uit te zetten bij Inspectie, bij onderzoeksinstellingen zoals universiteiten en hogescholen en via NRO.
- OCW dient de stem van de leraar en van de leerling, de ervaringsdeskundigen in het werken met het curriculum (uitgevoerd en gerealiseerd) te borgen in het ecosysteem.
- Vanuit het college voor het curriculum verschijnen adviezen (operationeel) gericht op de onderhoudskalender en op keuzes die gemaakt moeten worden voor de bijstelling en actualisering van kerndoelen en eindtermen.
- Vanuit dit college verschijnen ook adviezen met betrekking tot wat onderzoek rond het curriculum en de systemen van monitoring aan gerichte kennis moeten opleveren.
- De Onderwijsraad maakt gebruik van de kennisinfrastructuur voor het voorbereiden van strategisch advies met betrekking tot het landelijk curriculum.

3. Samenstelling en werkwijze van de commissie

3.1 Samenstelling

Aangezien de wetenschappelijke Curriculumcommissie eind 2024 haar werkzaamheden afrondt, is ze gevraagd te reflecteren op haar samenstelling en werkwijze, mede in relatie tot de organisatie rond curriculumonderhoud in de toekomst.

Bij de *samenstelling* van de wetenschappelijke Curriculumcommissie in de zomer van 2020 is gekozen voor een commissie met een integrale blik op het gehele proces van curriculumontwikkeling in Nederland. Er moesten adviezen ontwikkeld worden met betrekking tot diverse aspecten van dat proces en uiteindelijk met betrekking tot de vraag hoe periodieke herijking van het curriculum kon worden ondergebracht in een meer systemische benadering. De Tweede Kamer drong in het voorjaar van 2020 aan op een wetenschappelijke toetsing van de opbrengst van Curriculum.nu. Er diende een onafhankelijke toetsing en beoordeling van deze opbrengst en vervolgens van curriculumvraagstukken plaats te vinden. Bij de samenstelling van de commissie is gezocht naar generalisten met expertise op onderwijskundig en pedagogisch-didactisch vlak en met bestuurlijk-beleidsmatige affiniteit. Specifieke vakexpertise werd georganiseerd in een ring om de commissie heen. De leden van de commissie functioneerden onafhankelijk, zonder last of ruggenspraak. De commissie kon zich presenteren als een onafhankelijke groep experts en kreeg als zodanig gemakkelijk toegang tot instanties en organisaties in het veld.

De commissie kon in deze samenstelling vertrouwen winnen en heeft zich goed kunnen informeren door alle gesprekken met organisaties als de Onderwijsraad, Inspectie, SLO, CvTE, Cito, bonden, sectororganisaties, vakverenigingen etc. Waar wenselijk en mogelijk heeft de commissie zich verstaan met curriculumdeskundigen aan universiteiten en hogescholen en bij SLO. Het is de commissie gebleken dat wetenschappelijke expertise op het gebied van curriculumontwikkeling in Nederland schaars is. Dat is een punt dat op zichzelf aandacht verdient: wetenschappelijke deskundigheid is dun gezaaid en wetenschappelijke inbreng in de curriculumketen is mager te noemen. Het zal een gerichte inspanning vragen dit op peil te brengen, mede gelet op de onderwijsambities van Nederland.

Toen eind 2022 twee leden van de commissie terugtraden in verband met een benoeming tot lid van de Onderwijsraad is bij hun vervanging gelet op curriculumexpertise en bestuurlijk-juridische expertise. Dit laatste werd wenselijk geacht vanwege bestuurlijk-juridische vragen die samenhangen met de inrichting van het stelsel van periodieke herijking, de bestuurlijk-juridische context en de doordenking van de specifieke taken en bevoegdheden van actoren in dat verband. De commissie heeft een opdracht tot eind 2024 en beëindigt na het uitbrengen van haar laatste advies over de opgeleverde examenprogramma's haar taak.

De commissie beveelt aan in de toekomst te gaan werken met een college voor het curriculum als onafhankelijk adviesorgaan. Het college voor het curriculum is geen opvolger van de Curriculumcommissie maar een orgaan met een nieuwe opdracht. Het college geeft invulling aan de richtende functie en bereidt adviezen (operationeel, tactisch) aan de minister voor op basis van gewogen informatie. Het geeft geen ongevraagd advies. De Onderwijsraad voorziet eens in de tien jaar in een door de minister gevraagd strategisch advies, mede op basis van informatie die afkomstig is uit de op te zetten kennisinfrastructuur. De minister vertaalt het advies van de Onderwijsraad naar een werkkader voor het college voor de volgende tienjarige periode van periodiek onderhoud en de onderhoudskalender die SLO ontwikkelt en beheert.

De agenda van het college wordt bepaald door vragen die op dit moment geen plek hebben gevonden om te behandelen. Er zijn adviezen nodig met betrekking tot vragen als:

- de keuze om een leergebied, onderdeel of vak met welk oogmerk te herzien
- de verkaveling van onderwijsinhouden en het vraagstuk van curriculaire samenhang
- de vormgeving van doorlopende leerlijnen over schoolsoorten heen
- de relatie tussen ontwerptijd, onderwijstijd en onderwijsresultaat
- de versterking van curriculumbekwaamheid in het onderwijsveld
- de internationale benchmark met het oog op de kwaliteit van het systeem.

Het college stimuleert voorts de al eerdergenoemde verbindingen in de kennisinfrastructuur ('knooppunt') en zorgt ervoor dat alle relevante informatie op tafel komt.¹⁹ Daar kan die informatie geëvalueerd en afgewogen worden in een deliberatief proces met professionals en stakeholders. Langs deze weg komt het tot een breed gedragen advies aan de minister die er, na behandeling van het advies in de Tweede Kamer, zijn opdracht aan SLO aan kan ontlene. Stakeholders in het college zijn in drie categorieën te verdelen: samenleving, wetenschap, onderwijs.

De *samenleving*, inclusief het beroepenveld, stelt belang in de inhoudelijke keuzes die gemaakt worden in het curriculum. Het onderwijs moet immers aansluiten op de samenleving en maatschappelijke ontwikkelingen verdisconteren. Stemmen uit de samenleving van onder meer werkgevers, werknemers en andere stakeholders moeten worden gehoord aan de centrale tafel.

De *wetenschap* voorziet in nieuwe onderwijskundige en vakinhoudelijke inzichten met betrekking tot curriculumontwikkeling en daarnaast in gericht onderzoek rond het beoogde, uitgevoerde en gerealiseerde curriculum. Onderzoek dat via NRO wordt uitgezet, kan nog nadrukkelijker deze functie vervullen.

Het *onderwijsveld* heeft een krachtige stem aan de centrale tafel. Dat geldt voor de stem van de leraren, maar ook die van schoolleiders, opleiders en de ontwikkelexperts (SLO, CvTE en Cito). De resultaten van monitoring vanuit de wettelijke ketenpartners worden op de centrale tafel ingebracht, zodat alle beschikbare informatie rond de ontwikkeling en het functioneren van het beoogde, uitgevoerde en gerealiseerde curriculum gewogen kan worden.

Belangrijk is dat het college onafhankelijk en gezaghebbend kan opereren. Gelet op de afwegingen die plaatsvinden kan het college groter van omvang zijn dan de huidige commissie. Te denken is aan een college van maximaal twaalf leden en een kleine secretariële staf. In dit college dient wetenschappelijke curriculumexpertise in brede zin (over stelsel, ontwerp en inhoud) geborgd te zijn en krijgt in de samenstelling een gewicht van 50%. Brede maatschappelijke of politieke ervaring en onderwijskundige ervaring vormen de andere 50% en dienen eveneens geborgd te zijn. Afhankelijk van het onderwerp kan het college worden aangevuld met specifieke deskundigen in een flexibele schil. De adviezen die jaarlijks worden voorbereid, zijn gericht aan de minister en bevatten concrete informatie met betrekking tot de ontwikkeling en inrichting van het curriculum in de verschillende schoolsoorten. Het college zorgt dat dat ecosysteem functioneert en geeft richting aan de dynamiek in dat ecosysteem.

3.2 Werkwijze

Tenslotte is aan de wetenschappelijke Curriculumcommissie gevraagd te reflecteren op de eigen *werkwijze*. De werkwijze van de commissie is vanaf de start in 2020 in algemene zin bepaald door de toenmalige situatie waarin om nieuwe oriëntatie werd gevraagd. Duidelijk

¹⁹ Slimme verbindingen (2019)

was dat er veel ontbrak in de aanpak van curriculumonderhoud in Nederland – mede als gevolg van de genoemde sturings- en inrichtingsproblemen.

Na het traject Onderwijs2032 en de in 2019 opgeleverde resultaten van Curriculum.nu was met name de Tweede Kamer onzeker over de te nemen vervolgstappen. Curriculum.nu was een initiatief van partijen in het onderwijs en richtte zich op een vernieuwende aanpak ('teacher in the lead'), met SLO in een faciliterende rol. De Tweede Kamer wilde kunnen bepalen of de resultaten van Curriculum.nu een basis konden zijn voor curriculumontwikkeling en riep met de minister de wetenschappelijke Curriculumcommissie in het leven. Deze commissie kreeg een brede opdracht. Ze moest niet alleen de opbrengst van Curriculum.nu op haar bruikbaarheid voor het vervolgproces beoordelen, maar ook adviseren met betrekking tot leerplankaders zelf, de wijze waarop kerndoelen en eindtermen worden geformuleerd en hoe ze functioneren in het funderend onderwijs. Ook werd de commissie gevraagd te adviseren over een in te richten systeem van periodieke herijking.

Toen de commissie deze opdrachten ter hand nam, bleek haar met welke tekorten het stelsel rond het curriculum had te kampen. Op alle genoemde vlakken was sprake van ontbrekende standaarden en achterstallig onderhoud. De ad-hoc-benadering van de tot dan toe gevolgde curriculumherziening betekende dat een incrementele wijze van werken over de hele linie gangbaar was geworden. Processen van curriculumherziening werden vaak opgestart zonder brede en gewogen analyses of aan de hand van wetenschappelijke standaarden. Curriculumonderhoud in Nederland blijkt vooral een zaak van veel pragmatiek op de werkvloer. De Curriculumcommissie stuitte op manco's waar ook al in 2014 door de Onderwijsraad op was gewezen.²⁰

De werkwijze van de commissie werd door deze initiële situatie bepaald. Op basis van het advies van de commissie over de opbrengst van Curriculum.nu heeft de minister besloten dat SLO aan de slag kon met het ontwikkelen van kerndoelen en eindtermen voor examenprogramma's. De commissie heeft vervolgens geadviseerd over de wijze waarop kerndoelen en eindtermen zouden moeten worden geformuleerd, en ook over de aard en functie van deze leerplankaders in het onderwijs. Het bleek de commissie dat er sprake was van veel versnippering in de aanpak en weinig vaste architectuur in de leerplankaders. Heldere begripsvorming en terminologische interne consistentie in de ontwikkelprocessen stonden onder druk. Er bleken geen duidelijke standaarden te worden gehanteerd. Ook ontbrak het aan bezinning op typisch curriculaire thema's als samenhang, de inrichting van leergebieden en de verdeling van de stof over leergebieden en vraagstukken rond overlappendheid, niveaubepaling en tijdgebruik. Curriculumontwikkeling is te weinig beschouwd als een onderwijskundig domein waar centrale keuzes helder beargumenteerd dienen te worden.

Het was de commissie snel duidelijk dat in het advies over een meer systematische aanpak van periodieke herijking alle lijnen van voorafgaande adviezen zouden samenkomen. De commissie beschouwt haar vierde tussenadvies als de basis voor een verbeterde aanpak van zowel de sturing als de inrichting van de curriculumketen. Voor dit advies is gekeken naar internationale voorbeelden en is uitgebreid gesproken met veldpartijen, vertegenwoordigers van onderwijs- en lerarenorganisaties, de Onderwijsraad en de Inspectie. Al deze partijen ondersteunden het idee van een centrale tafel waar alle informatie samenkomt en gewogen adviezen kunnen worden ontwikkeld. Ook bestond er breed de wens te komen tot een vruchtbare dynamiek op basis van een beter ingeregelde samenwerking en een stevige kennisinfrastructuur mede gebaseerd op monitorinformatie. Naast de meer systemische

²⁰ Onderwijsraad (2014). *Een eigentijds curriculum*. Den Haag: Onderwijsraad. Dit betrof met name het ontbreken van kennisuitwisseling en kennisverrijking op scholen en het ontbreken van een centrale aansturing door een onafhankelijk curriculumcollege.

manier van werken rond een onderhoudskalender was er dus steeds aandacht voor een functionerend ecosysteem. Het onderhavige tussenadvies over dit ecosysteem is een logisch uitvloeisel van de gesprekken gevoerd ter voorbereiding van Tussenadvies 4.

De samenstelling en werkwijze van een college voor het curriculum zal een andere zijn dan die van de wetenschappelijke Curriculumcommissie. Het college zal niet uitsluitend moeten bestaan uit wetenschappelijke experts zoals in de Curriculumcommissie het geval is (zie par. 3.1). Wel moet de bezinning op wetenschappelijke standaarden bij curriculumontwikkeling en -uitvoering behoren tot de opdracht van het college, maar aangezien het college een plek is waar ook andere inzichten worden ingebracht en gewogen zal de samenstelling gemêleerder moeten zijn.

Het werk van het college betreft alle schoolsoorten met hun leergebieden en vakken en heeft daarmee een breed veld te overzien. Voor al die schoolsoorten en bijbehorende leerplankaders worden onderhoudskalenders ontworpen die in vaste cycli worden gevolgd en beoordeeld. In haar adviezen stelt de Curriculumcommissie voor dat het beoogde college de minister jaarlijks voorziet van een gedetailleerd advies over aanpassingen die naar het oordeel van het college nodig zijn. Het gaat hierbij om de grotere (nader te bepalen) aanpassingen die de goedkeuring van de minister en de Tweede Kamer behoeven. Niet alle aanpassingen behoeven echter de goedkeuring van de minister. Kleinere aanpassingen zouden in kortlopende cycli zonder tussenkomst van de minister door SLO uitgevoerd moeten kunnen worden.

Het college ontwikkelt naast een jaarlijks operationeel advies in samenspraak met wettelijke partners in de curriculumketen (SLO en CvTE met name) en in afstemming met het ministerie ook tactische adviezen met betrekking tot de inrichting en ontwikkeling van het curriculum op termijn. Deze adviezen betreffen de grotere vragen van inrichting en te maken keuzes. Ze hebben een meerjarenperspectief en worden bijvoorbeeld eens in de vijf jaar uitgebracht. De Onderwijsraad behandelt de metavragen met betrekking tot het landelijk curriculum. Zo is het van urgent belang dat er een advies van de Onderwijsraad komt over het type curriculumbeleid dat Nederland heeft te voeren. Het college voor het curriculum kan op basis daarvan adviezen uitbrengen die zowel tactisch als operationeel van aard kunnen zijn.

Om hun adviesfunctie te kunnen realiseren hebben alle bij curriculumonderhoud betrokken actoren en ook de Onderwijsraad een kennisbasis nodig die op orde is. Een kennisbasis die systematisch wordt gevoed en onderhouden met het oog op de onderhoudskalender voor het curriculum en bredere vragen rond curriculumonderhoud. Het college heeft als knooppunt in het beoogde ecosysteem hierin een centrale rol.

4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

1. Het ontbreekt in Nederland aan samenhangende en gerichte monitoring van het beoogde, uitgevoerde en gerealiseerde curriculum. Er is geen sprake van een ingerichte kennisbasis en samenhangende kennisinfrastructuur rond het curriculum in het funderend onderwijs
2. Onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek is beperkt voorhanden en wordt ook onvoldoende uitgezet. Er is meer onderzoek nodig met betrekking tot inrichting, functioneren en realisatie van het landelijk curriculum en van de leerplankaders als zodanig.
3. Aangezien monitoring niet helder is belegd en wetenschappelijk onderzoek ongericht is, is onduidelijk op basis van welke dataselectie en kwaliteitsstandaarden het landelijk curriculum wordt ingericht. Er zou een onderzoeksagenda bij de onderhoudskalender moeten komen.
4. Het ontbreekt aan een centrale tafel waar betrokken actoren en stakeholders beschikbare informatie wegen en waar gezamenlijke regie op proces en inhoud tot stand komt.
5. In de praktijk is er te weinig sprake van een natuurlijke werkstroom tussen betrokken actoren in een gemeenschappelijk en doelgericht proces van curriculumonderhoud. Een samenhangend ecosysteem ontbreekt.
6. De leraar wordt nog te weinig gezien als *public professional* en als kennispartner. De positie van de leraar is niet structureel ingebed in een breder onderwijskundig ecosysteem.

Aanbevelingen

1. Verbeter de organisatie rond curriculumonderhoud. Neem daarbij het model van een onderwijskundig ecosysteem als leidraad en het gericht verzamelen en delen van kennis als belangrijkste activiteit. De gemeenschappelijke doelstelling is het onderhoud en de verbetering van de kwaliteit van het landelijk curriculum voor het funderend onderwijs.
2. In dit ecosysteem rond het landelijk curriculum zijn de drie hoofdfuncties met betrekking tot periodieke herijking belegd: richten, inrichten en verrichten. Bij ieder van deze functies zijn andere actoren leidend. De richtende functie is op dit moment vacant en dient te worden belegd bij een onafhankelijk college (zoals ook uiteengezet in Tussenadvies 4).
3. Het beoogde college geeft jaarlijks operationele adviezen bij de onderhoudskalender en daarnaast periodiek operationele dan wel tactische adviezen rond de opbouw van een gedeelde kennisbasis. De adviezen worden uitgebracht aan de minister met het oog op te maken beleidskeuzes en opdrachten rond curriculumonderhoud.

4. Het college opereert onafhankelijk en voorziet in gewogen en deskundig advies aan de minister. In het college zitten wetenschappelijke experts en professionals uit samenleving en onderwijs. Ook de stem van de leraar is vertegenwoordigd.
5. OCW dient vanuit haar stelselverantwoordelijkheid zorg te dragen voor de inrichting van dit ecosysteem met op elkaar aansluitende functies van advisering, kenniscreatie en kennisdeling rond curriculumonderhoud met als knooppunt het college voor het curriculum. Dat kan aan de hand van opdrachten en werkinstructies aan de betrokken organisaties.
6. Er moet met voortvarendheid gewerkt worden aan het versterken van de stem van de leraar, de belangrijkste professional als het gaat om de uitvoering van het curriculum. Het gaat daarbij om zowel de organisatie, de professionalisering en de facilitering van leraren. OCW dient hierin de regie te nemen.

Bijlagen

Bijlage 1 Brief ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake nadere adviesaanvraag



Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Wetenschappelijke Curriculumcommissie
T.a.v. de heer voorzitter prof. dr. Roel Kuiper
Postbus 288
3800 AG AMERSFOORT

Primair Onderwijs
Voortgezet Onderwijs
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rjksoverheid.nl

Contactpersoon
M.S.F. Rouhof
T +31 625735073
m.s.f.rouhof@minocw.nl

Onze referentie
38728701

Bijlagen
1. Werkopdracht SLO
kerndoelen basisvaardigheden

Datum 03-07-2023
Betreft Nadere adviesaanvraag

Conform het startdocument met de taak- en opdrachtomschrijving van de wetenschappelijke curriculumcommissie d.d. 21 september 2020, ontvangt u hierbij een nadere specificering van de adviesaanvraag voor een tussenadvies gericht op de conceptkerndoelen basisvaardigheden en de eigen taakuitoefening. Sinds uw start in september 2020 heeft u vier relevante tussenadviezen en twee verdiepende studies over het curriculum uitgebracht. Met deze zes rapportages heeft u invulling gegeven aan de drie eerstgenoemde taken a, b en c uit het Instellingsbesluit. Ook heeft u hiermee deels invulling gegeven aan taak e. Deze brief biedt een nadere specificering voor taken d en e uit het Instellingsbesluit:

- *de mate waarin de vernieuwde kerndoelen en eindtermen voldoen aan de doelstellingen van de curriculumherziening met bijzondere aandacht voor het terugdringen van overladenheid en het bevorderen van kansengelijkheid;*
- *de eigen werkwijze en samenstelling bij afronding van haar advieswerkzaamheden, met het oog op een in te richten systematiek van periodieke herijking van het curriculum.*

Het vijfde tussenadvies dat ik u vraag, ziet toe op een reflectie op de stappen van de huidige curriculumbijstelling en aanbevelingen voor het vervolgproces. Daarnaast vraag ik u te reflecteren op de eigen werkwijze en samenstelling, in aanvulling op uw vierde tussenadvies over periodiek onderhoud.

1. Nadere adviesaanvraag

De nadere adviesaanvraag bestaat uit twee onderdelen:

- A) een reflectie op het kerndoelentraject basisvaardigheden;
B) een reflectie op de eigen werkwijze en samenstelling in aanvulling op uw vierde tussenadvies over periodiek onderhoud, en monitoring van het curriculum.

A) Reflectie kerndoelentraject basisvaardigheden

De ontwikkeling van nieuwe kerndoelen is gefaseerd waarbij er eerst is gestart met de ontwikkeling van nieuwe kerndoelen voor Nederlands en rekenen/wiskunde, en iets later burgerschap en digitale geletterdheid. Ik vraag de commissie om daarop te reflecteren of de beoogde doelstellingen worden behaald.

De belangrijkste doelstellingen van de huidige curriculumbijstelling zijn beschreven in de nota van toelichting op het Instellingsbesluit¹.

Deze doelstellingen zijn door OCW vertaald naar een werkopdracht aan SLO. Ik vraag u om te reflecteren of de uitgangspunten uit de werkopdracht worden herkend in de conceptkerndoelen en of de eerste conceptkerndoelen bijdragen aan de doelstellingen van de curriculumbijstelling. Tot slot vraag ik u om te reflecteren op het proces.

Dit leidt tot drie specifieke onderdelen:

A1. Reflectie op het ontwikkelproces (tot nu toe)

- De mate waarin het ontwikkelproces om te komen tot deze conceptkerndoelen adequaat is vormgegeven.

A2. De mate waarin de conceptkerndoelen aansluiten bij de werkopdracht aan SLO en daarmee bijdragen aan de doelstellingen van de curriculumbijstelling (niet een reflectie op de conceptkerndoelen zelf)

- De mate waarin de conceptkerndoelen aansluiten op het doel van het bevorderen van kansengelijkheid in het curriculum;
- De mate waarin de conceptkerndoelen handvatten bieden voor het onderwijs om scherpe keuzes te maken over wat ze wel en niet moeten doen, met oog voor de richtlijn van ontwerpruimte en het terugdringen van overladenheid;
- De mate waarin de conceptkerndoelen de basis bieden voor een samenhangend curriculum (in hoeverre dat mogelijk is op basis van een beperkt onderdeel van het totale curriculum);
- De mate waarin de conceptkerndoelen ambitieus genoeg zijn om de hedendaagse problematiek aan te pakken van de basisvaardigheden;
- De mate waarin de conceptkerndoelen de drie doeldomeinen van kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming weerspiegelen, rekening houdend met wat hierover is gezegd in de Kamerbrief tussenbalans bijstelling kerndoelen basisvaardigheden².

A3. Aanbevelingen voor de toekomst

- Aanbevelingen te doen ten aanzien van de impact van deze nieuwe kerndoelen en de aandacht die nodig is voor implementatie en borging.
- Aanbevelingen te doen voor lopende en komende ontwikkelprocessen, met oog voor afspraken die hierover al zijn gemaakt met de politiek en met SLO.

Ik vraag hierbij de commissie of zij niet op detailniveau aanbevelingen doet op de inhoud van specifieke kerndoelen, maar op een iets hoger abstractieniveau wil reflecteren op de inhoud en het proces. Wel kan zij op geaggregeerd niveau observaties en aanbevelingen meegeven over bijvoorbeeld de helderheid formulering van de totale set kerndoelen. Tot slot worden de conceptkerndoelen

¹ Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2020-39689.html> 0

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/02/23/kamerbrief-inzake-tussenbalans-bijstelling-kerndoelen-basisvaardigheden>

parallel tijdens de totstandkoming van uw advies, beproefd in de onderwijspraktijk en nog verder aangescherpt. Ik vraag u om hiermee rekening te houden in uw advisering.

Onze referentie
38728701

B) Reflectie op de eigen werkwijze en samenstelling, en monitoring van het curriculum.

Uw vierde tussenadvies zag toe op de inrichting van een systematiek voor periodieke herijking. Met dit advies gaf u deels uitvoering aan een taak uit het Instellingsbesluit.

Met oog op het in te richten systeem voor periodiek onderhoud vraag ik u om te reflecteren op de volgende onderdelen:

- B1. De eigen werkwijze en samenstelling
- De werkwijze van uw commissie, welke sterke punten en verbeterpunten u ziet naar aanleiding van u wijze van advisering, in aanvulling op uw vierde tussenadvies over periodiek onderhoud;
 - De samenstelling van uw commissie, welke sterke punten en verbeterpunten u ziet in de diversiteit en expertise van de commissie, in aanvulling op uw vierde tussenadvies over periodiek onderhoud.
- B2. De wijze van monitoring van het curriculum
- Op welke wijze monitoring van het beoogd, uitgevoerd en gerealiseerd curriculum kan worden versterkt;
 - Op welke wijze deze monitoringsinformatie goed verbonden kan worden met een systeem van periodiek onderhoud;
 - Welke andere monitoringsinformatie relevant is en dient te worden betrokken bij het periodiek onderhoud van het curriculum;
 - Hoe de stem van de leraar in den brede het beste kan worden meegenomen in een systeem van periodiek onderhoud.

Betrokkenheid van het onderwijs

De opdracht van de commissie is om vanuit een wetenschappelijk kader advies te geven. Het blijft daarnaast van belang dat de adviezen van de commissie tot stand komen met voldoende betrokkenheid van belanghebbenden in het onderwijs (zie startdocument wetenschappelijke curriculumcommissie: taak- en opdrachtomschrijving d.d. 21 september 2020).

2. Tijdspad en gevraagde (tussen)adviezen

Sinds de aanstelling van de commissie in 2020 en de instelling van het nieuwe kabinet, is de planning van de curriculumbijstelling gewijzigd. De ontwikkeling van nieuwe kerndoelen is opgeknipt in drie onderdelen waarbij er eerst is gestart met de ontwikkeling van nieuwe kerndoelen voor Nederlands en rekenen/wiskunde, en iets later burgerschap en digitale geletterdheid. Op basis van de eerste opbrengsten is begin 2023 een tussenbalans gemaakt. Naar aanleiding van deze positieve tussenbalans is groen licht gegeven om ook te starten met de ontwikkeling van nieuwe kerndoelen voor de overige vijf leergebieden. Begin 2022 is de tranche van de eerste examenprogramma's gestart. Dit heeft consequenties voor het moment waarop de commissie de overige gevraagde (tussen)adviezen kan uitbrengen, alsmede de planning van dit advies. De tijdlijn is dan ook wederom aangepast ten opzichte van het startdocument uit 2020.

1 maart 2024: tussenadvies met daarin een reflectie op het kerndoelentrajec van Nederlands, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid, en een reflectie op de eigen werkwijze en samenstelling met het oog op de inrichting van een systematiek van periodieke herijking. Het gaat hierbij om de aangegeven onderdelen A1 t/m A3, 81 en 82.

Onze referentie
38728701

1 november 2024: eindadvies met onder andere een reflectie op de eerste tranche bijgestelde conceptexamenprogramma's voor de bovenbouw van het vo: vmbo, havo en vwo³. Daarnaast voorziet dit eindadvies een slotbeschouwing van thema's die aan de orde zijn geweest in de eerdere tussenadviezen en verdiepende studies van de commissie. Er volgt hiervoor een nadere adviesaanvraag.

NB: niet elk vak en examenprogramma kent dezelfde doorlooptijd. Het tijdsfad voor het eindadvies is afhankelijk van het verloop van de ontwikkeling van de eerste tranche examenprogramma's. Voor de ontwikkeling van conceptexamenprogramma's wordt een periode van vierentwintig maanden uitgetrokken.

Ik kijk uit naar uw advies waarmee u een bijdrage levert aan de huidige curriculumherziening voor het funderend onderwijs. Graag zie ik uw advies uiterlijk 1 maart 2024 tegemoet.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
namens deze, de directeur Voortgezet Onderwijs,



Drs. T.J. Verheule

³ Nederlands, moderne vreemde talen, wiskunde, maatschappijleer en bètavakken.

Bijlage 2 Gevoerde gesprekken

De Curriculumcommissie heeft bij de voorbereiding van dit advies gesproken met vertegenwoordigers van de volgende organisaties.

Geraadpleegde deskundigen

P. den Brok	Wageningen Universiteit
S. Waslander	Universiteit van Tilburg
R. Rouw	Ministerie van OCW/directie Kennis

Organisaties

Onderwijsraad	E. Hooge M. van Leeuwen B. Beerman
Inspectie van het Onderwijs	R. Pol M. van der Lubbe R. Westendorp K. Bos
SLO	J. Divis B. Teunis S. van Dieren Leden kerndoelenteams Nederlands en Rekenen & wiskunde
NRO	G. Baars R. Zwart

Bijlage 3 Samenstelling Curriculumcommissie

Prof. dr. Roel Bosker
Prof. dr. Roel Kuiper (voorzitter)
Prof. dr. Nienke Nieveen
Prof. dr. Maartje Raijmakers
Dr. Elwin Savelsbergh
Prof. dr. mr. Renée van Schoonhoven
Prof. dr. Jan van Tartwijk

Secretaris
Drs. Jaco Bron